

Prosjektrapport nr. 02/2011

Flyttemotiver i Setesdal

Kunnskap og handling

James Karlsen og Mikaela Vasstrøm

Tittel Flyttemotiver i Setesdal
Forfattere James Karlsen og Mikaela Vasstrøm
Rapport Prosjektrapport nr. 02/2011
ISBN-nummer Trykk
ISSN-nummer 0808-5544
Trykkeri Kai Hansen, 4626 Kristiansand

Bestillingsinformasjon

Utgiver
Agderforskning
Gimlemoen 19
N-4630 Kristiansand
Telefon 48 01 05 20
Telefaks 38 14 22 01
E-post post@agderforskning.no
Hjemmeside <http://www.agderforskning.no>

Oppsummering

Formålet med rapporten er å analysere motiver for flytting til og fra Setesdal og fremme forslag på tiltak som kan øke attraktivitet og trivsel i regionen. Statistikk for inn og utflytting og motiver for flytting ble presentert for aktører i regionen på et seminar 5. april 2011. Seminaret var lagt opp som et dialogseminar der aktørene drøftet funnene fra analysen og kom med forslag på mulige tiltak for å gjøre noe med situasjonen.

I 2010 var det vel 6800 innbyggere i Setesdal. Evje og Hornnes kommune er omtrent like stor som de tre andre kommunene til sammen. Folketallsutviklingen i perioden 1990 til 2010 har for Setesdals vedkommende vært negativ, men både Bykle og Evje og Hornnes har hatt positiv befolkningsutvikling.

Undersøkelsen viser at natur og friluftsliv er den viktigste verdien for både tilflyttere og fraflyttere. Deretter kommer faktorer knyttet til det sosiale liv og yrke. Til slutt nevnes tjenester, som absolutt oppleves som viktige, spesielt når de er fraværende eller dårlige. Tabellen nedenfor viser forbedringspotensialet for kommunene.

Forbedringspotensialet			
Perspektiv/ Utvikling	Tilflytter	Trivsel	Fraflytter
Forbedring	<ul style="list-style-type: none"> •Omdømmebygg. •Synliggjøring av det spesielle i Setesdal •Velkomstpakke - kart, foreningsliv og kommunale tjenester 	<ul style="list-style-type: none"> •Uformelle sosiale møteplasser •Åpne sosiale fellesskap •Varierte kulturtilbud •Varierte jobb muligheter •Samarbeide med hyttefolk •Bosteder til alle livsfaser •Gode kommunale tjenester 	<ul style="list-style-type: none"> •Varierte jobb muligheter •Varierte bosteder •Flere "private" tjenester •Åpne sosiale nettverk
Kommunens rolle	<ul style="list-style-type: none"> •Kommunisere - Markedsføre •Velkomst •Åpen kultur for innbyggerideer og initiativer 	<ul style="list-style-type: none"> •Kommunale tjenester •Politiker visjoner •Innbygger involvering •Personlig og faglig utvikling i off. sektor •Jobbutvikling i samarbeid med næringsaktører •Bostedsutvikling 	<ul style="list-style-type: none"> •Åpen for nye tanker •Utfordre etablerte interesser/makt •Større satsing på innbyggene •Bedre støtte og rådgivning til bedrifter

Tilrådingen er basert på flyttemotivundersøkelsen, dialogseminaret, samt diskusjoner i referansegruppen. Tilrådingen hviler på en forutsetning om at det på kommunalt nivå må jobbes målrettet med å konkretisere *Regional Utviklingsplan for Setesdal 2020* og integrere dette i kommunens daglige virksomhet, jfr. de nye forskriftene i Plan og Bygningsloven om kommunale planstrategier fra 2012. Arbeidet med konkretisering av felles handlingsplan for folketallsutvikling og rekruttering bør settes i gang høsten 2011.

Det er også viktig at det regionale samarbeidet i Setesdal bidrar til å bygge nettverk til eksterne aktører som har relevant kompetanse og ressurser samtidig som det gode regionale samarbeidet i regionen fortsetter. I forbindelse med utforming av tiltak er det viktig å tenke både kortsiktige tiltak, som viser at det er skjer noe, samtidig som langsiktige tiltak planlegges.

Prosjektet Kompetanse på vegen og CV-databasen bør settes inn en sammenheng med tiltaket ovenfor. Prosjektledelsen kan trolig også påta seg en rolle for ev. andre og flere fellestiltak for ekstern markedsføring/rekrutteringsarbeid.

Undersøkelsen viser at natur og friluftsliv er den viktigste verdien for både tilflyttere og fraflyttere. Deretter kommer faktorer knyttet til det sosiale liv og yrke. Til slutt nevnes tjenester, som absolutt oppleves som viktige, spesielt når de er fraværende eller dårlige. Tabellen nedenfor viser forbedringspotensialet for kommunene.

Med bakgrunn i analysen og diskusjonen på seminaret foreslår styringsgruppen at det iverksettes et prosjekt med arbeidstittel: *kunnskap og erfaring for økt trivsel og attraktivitet i Setesdal*. Formålet med prosjektet er å redusere fraflytting ved å øke trivselen generelt og tiltak mot spesifikke mistrivselsmønstre. Prosjektet vil også jobbe med aspekter av attraktivitet og konkrete tiltak med tanke på langsiktig omdømmebygging for å øke tilflytting. Kommunene skal gjennom prosessen konkretisere og gjennomføre tiltak for trivsel og attraktivitet. Hovedmålene for prosjektet er å øke befolkningsveksten og utvikle attraktive lokalsamfunn i Setesdals regionen. Styringsgruppen anbefaler at det igangsettes en prosess i samarbeid med kommunen – jf. bolytstøknad i regi av Agderforskning – under forutsetning av finansiering.

Kommunene utfordres også til å konkretisere egne mål som underlag for felles tiltak og strategiarbeid.

Styringsgruppen ser det også som viktig at en konkretiserer møteplasser og arenaer for primære målgrupper for til- / tilbakeflytting, for eksempel yngre mennesker i etableringsfase – etter utdanning. En ide kan være å arrangere et årlig ”Bolyt-seminar” i Setesdal for aldersgruppen 25-35

Styringsgruppen har bestått av:

Signe Sollien Haugen, Setesdals Regionråd.
Anita Henriksen, Aust Agder Fylkeskommune.
Nils Langerød, Aust Agder Fylkeskommune
Arne Tronsen, Rådmann Valle Kommune

Innholdet i rapporten er tre delt. Rapporten redegjør for hvordan data om flyttemotiver er samlet inn og bearbeidet. Den dokumenterer og oppsummerer innholdet fra dialogseminaret for å diskutere strategier og tiltak for økt befolkningstilvekst og gir slutt noen anbefalinger for veien videre når det gjelder strategier for å jobbe med flyttemotiver til Setesdal.

Agderforskning ved James Karlsen og Mikaela Vasstrøm har vært faglig ansvarlige for utarbeidelse av rapporten.

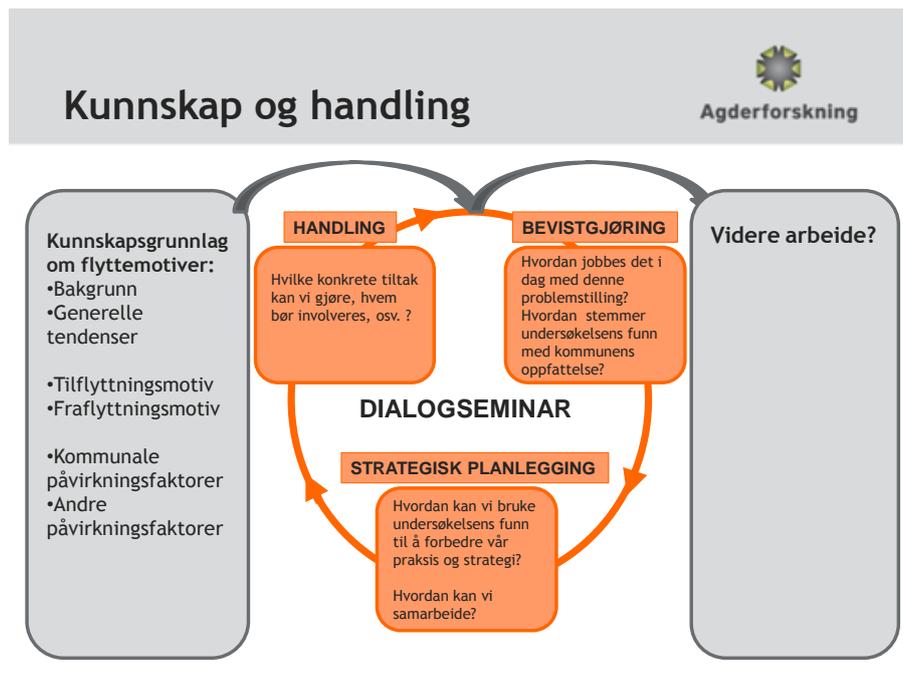
Innholdsfortegnelse

OPPSUMMERING	I
INNHALDSFORTEGNELSE.....	IV
1 INNLEDNING.....	1
1.1 Bakgrunn for prosjektet	1
1.2 Flyttemotiv undersøkelsen: Data, analyse og handling	2
1.3 Idealtyper	5
2 DIALOGSEMINARET: PRESENTASJONER, DISKUSJONER OG REFLEKSJONER	7
2.1 Iveland: Et godt eksempel på tilflyttingsarbeid	7
2.2 Hvorfor befolkningsutvikling og attraktivitet	9
2.3 Tendenser i befolkningsutvikling i Setesdal	13
2.4 Flyttemotiver i Setesdal	18
2.5 Strategi og Tiltak	24
2.6 Gruppearbeid	26
3 TILRÅDNING.....	33
FOU INFORMASJON.....	36

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for prosjektet

Regionrådet for Setesdal har i sin Regionplan 2020 besluttet å jobbe med aktive tiltak for å styrke tilflytting til regionen for å styrke folketalsutviklingen (Setesdal Utviklingsplan 2020). Aust Agder Fylkeskommune (og Kommunal- og regionaldepartementet) har gjennom sin satsing Lokal Samfunnsutvikling i Kommunene (LUK) valgt å fokusere på å øke den kommunale kompetanse til å jobbe med ulike spektrere av bygdeutvikling. Flyttemotiv undersøkelsen skal sette fokus på hvorfor folk velger å flytte til eller fra Setesdal, og samtidig bidra til å skape en dialog om hvordan praktisk politikk utforming kan bruke en slik kunnskap til å forbedre befolkningstilveksten.

Ovenstående figur illustrer prosjektets arbeidsmetodikk. Venstre side av figuren representerer hvordan oppdragsgiver og forskere i samarbeid har definert nødvendig kunnskapsinnsamling. Midten av figuren representerer dialogseminaret som ble gjennomført 5. april 2011, hvor undersøkelsens funn

danner utgangspunkt for bevisstgjøring og diskusjon om nåværende situasjon. Sirkelen illustrer hvordan dialogseminaret bevisst jobbet med ulike faser: Bevisstgjøringsfasen som en åpningsfase, planleggingsfasen som en diskusjonsfase av konkrete tiltak, og en handlingsfase som forhåpentligvis strekker seg ut over dialogseminaret. Høyre del av figuren illustrerer oppsummeringen med tiltak fra prosjektet og kommunenes strategier for videre stedsutviklingsarbeid. Konkret har undersøkelsen og dialogseminaret jobbet med hvordan kunnskap kan brukes aktivt (og kritisk) i kommunalt arbeid med stedsutvikling og tilflytting.

1.2 Flyttemotiv undersøkelsen: Data, analyse og handling

Data

Datagrunnlaget for denne undersøkelse bygger på flere kilder hvilket gjør det mulig å sammenligne funn fra de ulike undersøkelser med hverandre og derved få et bedre analysegrunnlag.

De primære data for analyse i denne undersøkelsen er svar fra telefonintervju og tall om inn- og utflytting fra de tre øvre Setesdals kommuner fra Statistisk Sentralbyrå (SSB). Telefonintervjuene ble gjennomført i perioden januar-mars 2011 og hadde 41 respondenter (ut av 90 oppringte) som har flyttet til eller fra de tre øvre Setesdals kommuner i perioden 2008-2010. Telefonintervjuene fokuserte på motiv for fraflytting, stedets verdi, stedets potensielle forandring, og kommunens rolle i å skape økt trivsel. I tillegg er befolkningsutviklingen i hele Setesdal er blitt analysert med utgangspunkt i SSB data fra 1990 til 2010.

Sekundære data er: 1. Flyttemotivundersøkelse i Bykle kommune 2008 (Agderforskning, 2008), 2. Fire fokusgruppeintervju med kommuner og innbygger (Normann og Vasstrøm, 2011) i 2009, 3. Fremtidsverksteder i tre kommuner 2010 (Paaby, Slåtten, & Vasstrøm, 2010c; Paaby, Slåtten, & Vasstrøm, 2010a; Paaby, Slåtten, & Vasstrøm, 2010b).

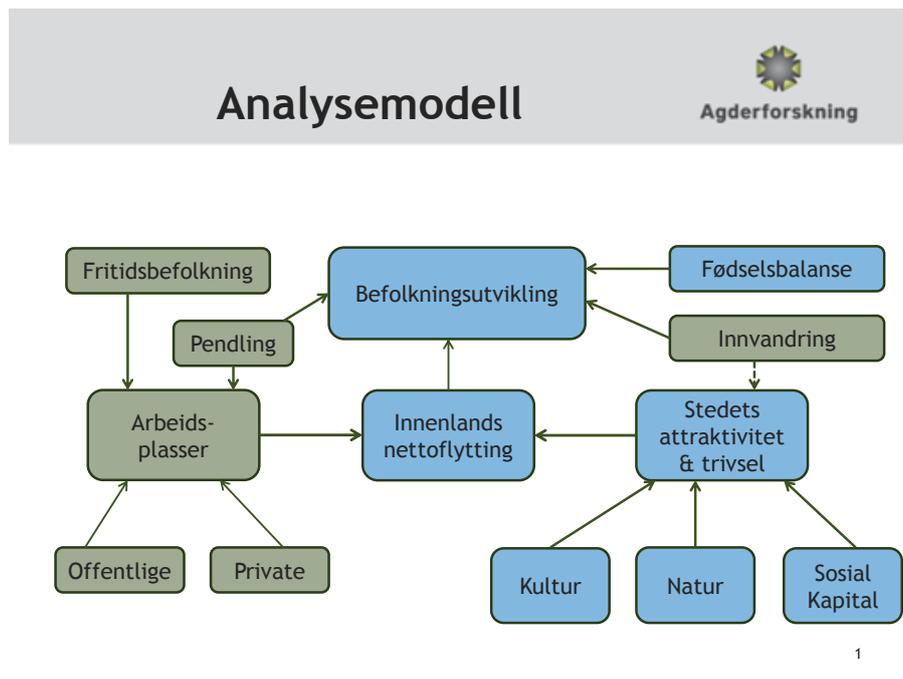
Analysebegreper

Analyse er fortolkning av data, dvs. kategorisering og systematisering av informasjoner hvor det ses noen generelle mønstre i mange enkelte perspektiver. En slik prosess vil på den ene side redusere informasjonen, men på den

annen side illustrere en dypere innsikt i noen generelle tendenser i flyttemotiver.

Nedenstående figur viser hvilke faktorer som kan påvirke befolkningsutviklingen i en kommune. De blå feltene er faktorer som er analysert i denne undersøkelsen, mens de grå feltene ikke er en del av undersøkelsen.¹ Det betyr ikke at de er mindre viktige, men ganske enkelt uttrykk for en prioritering.

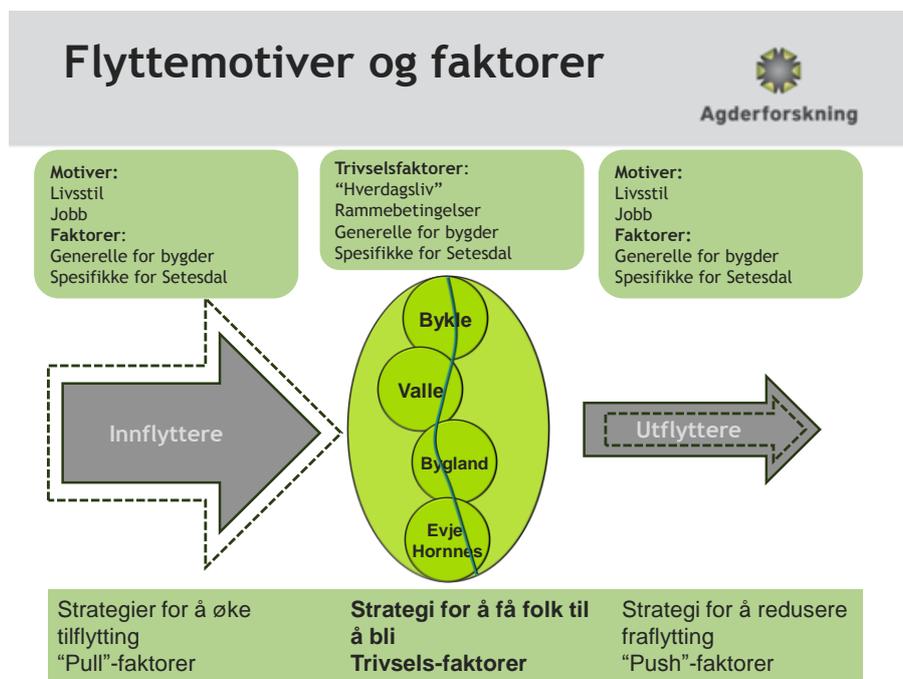
Nettoflytting (innflytting minus utflytting) og fødselsbalanse (fødte minus døde) påvirker befolkningsutviklingen. I denne analysen har vi valgt å se på sammenhengen mellom innenlands nettoflytting og stedets attraktivitet og trivsel. Vi har videre sett på faktorer som vi antar påvirker attraktivitet, som kultur, natur og sosial kapital.

¹ I svart hvitt kan det være vanskelig å se forskjellen mellom de ulike elementene i figuren. Det som er i blått og studeres i denne analysen er befolkningsutvikling, innenlands nettoflytting, fødselsbalanse, stedets attraktivitet og trivsel, kultur, natur og sosial kapital.

Analysebegrepene i denne undersøkelsen differensierer mellom motiver og faktorer, samt generelle og spesifikke motiver for tilflytting og fraflytting i Setesdal. I tillegg blir kommunens rolle som planlegger og tiltakshaver diskutert – men i liten grad analysert.

Vi skjelner mellom motiver og faktorer for tilflytting og fraflytting. Motiver defineres her som den drivende kraft eller avgjørende motivasjon for å flytte til eller fra et sted. Faktorer defineres som påvirkende elementer for valget av flytting, men er ikke avgjørende for valget. Motivene er dermed forankret i dype personlige overveielser, mens faktorer er ytre momenter som kan være medvirkende i beslutningen om å flytte til eller fra et sted.

Ovenstående figur illustrerer hvordan analyse og handling kobles sammen i den konkrete kontekst. Midten av figuren viser den konkrete kontekst: strømmen av innflyttere og utflyttere i Setesdal, samt målet og potensialet om å øke innflytting og redusere fraflytting. Øverste del av figuren viser våre analytiske kategorier om motiver og faktorer for flytting og trivsel. Nederste del av figuren illustrer at det må jobbes bevisst med ulike typer strategier, i

forhold til ulike faktorer, for å nå målet om økt tilflytting og trivsel. Denne tankegang stemmer overens med Setesdals Utviklingsplan 2020 med målene om tiltak for økt befolkningsvekst.

Analysen hviler på en teoretisk forutsetning om at politikk og virkemidler på skreddersys til den virkeligheten den skal eksistere innenfor. Kommuner er forskjellige og løsninger utviklet et sted kan ikke uten videre overføres og implementeres direkte. Ny politikk og iverksetting av nye tiltak må ta utgangspunkt i virkeligheten i den enkelte kommune og utvikles sammen med de aktørene som politikken er ment å skulle gjelde for. Det er grunnen til at vi har forsøkt å være presis når det gjelder idealtyper av flyttere. Det er også grunnen for at vi har vektlagt dialogseminaret så sterkt. Dialogseminaret er bindeleddet mellom kunnskapsgrunnlaget som Agderforskning presenterer og den virkeligheten som deltakerne fra kommunene representerer. Gjennom dialogseminaret vil kunnskapen fra undersøkelsen bli kombinert med konkrete tiltak for handling og oppfølging av undersøkelsen

1.3 Idealtyper

Utforming av konkrete anvendelige tiltak og strategier er en krevende prosess og det er vanskelig å avgjøre om utfallet av et tiltak blir som planlagt. Dette prosjektet har forsøkt å ”operasjonalisere” kunnskapen til et mest mulig konkret nivå. Det har selvfølgelig vært en balanse å på den ene side redusere og kategorisere informasjonen så den blir mer oversiktlig, og på den andre side sørge for å holde fast i kompleksiteten og nyansene.

I arbeidet med til og fraflyttere har vi valgt å bruke den informasjon vi samlet inn til å danne ”idealtyper” i flyttestrømmene. Idealtypene er bygd opp gjennom en gruppering av motiver og spesifikke faktorer i kategorier. Det er analysen av data fra telefonintervjuene som danner grunnlag for idealtypene, som f.eks. *Livsstiltilflytteren* eller *Periodetilflytteren*. I forbindelsen med dannelsen av idealtypene har vi lagt på visse særtrekk for at idealtypene skal være mulig å skille fra hverandre og dermed danne ulike kategorier. Det må selvfølgelig understrekes at idealtypene, er generalisering av motiver og faktorer fra de intervju vi har gjort.

Poenget med idealtypene er at de kan brukes for å illustrere for politikere, planleggere, stedsutviklere og andre som jobber med flytteproblematikk hvilke særtrekk inn- og utflytterne har. Ut fra en strategisk vurdering kan en f.eks. bruke virkemidler for å tiltrekke seg noen av disse idealtyper, og kanskje unngå at andre idealtyper flytter ut. Dermed blir idealtypene en bevisstgjøring om hvem som flytter og et verktøy for å kunne endre på situasjonen.

I det følgende vil vi presentere *Dialogseminaret*. De ulike presentasjoner vil bli beskrevet og gjengitt, refleksjoner fra salen og forskerne vil bli fremstilt, og gruppearbeidet med tiltak vil bli presentert og analysert.

2 Dialogseminaret: Presentasjoner, diskusjoner og refleksjoner

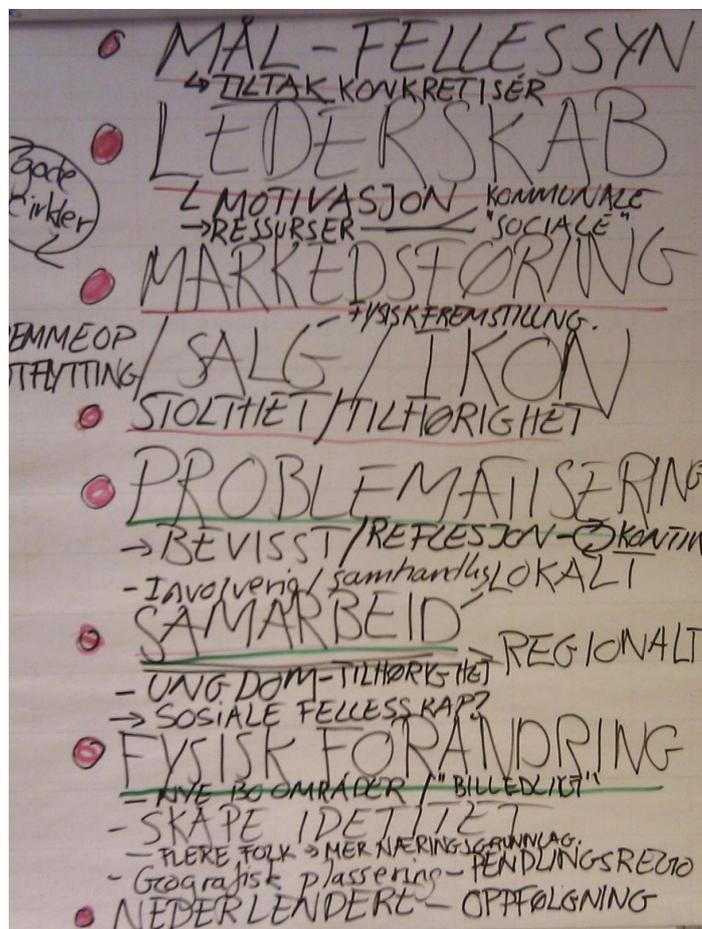
2.1 Iveland: Et godt eksempel på tilflyttingsarbeid

Ole Magne Omland, Ordfører Iveland kommune presenterte ”Iveland – nesten et sted”: Historien om hvordan Iveland på ca. 15 år har klart å snu folketalsnedgangen fra 1000 innbyggere til over 1300 innbyggere.

Hovedelementer fra presentasjonen

- Bevisstgjøring om situasjonens alvor og om nødvendigheten av handling
- Etablering av samarbeid: politisk, administrativt og gjennom innbygger/ungdom involvering, samt med nasjonale og regionale partnere og ressurser.
- Konkrete og synlige tiltak for attraktivitet og trivsel, og derigjennom omdømmebygging og bygging av langsiktig engasjement i lokalsamfunnet.

Bilde 1: Refleksjoner fra salen

Refleksjoner fra salen:

Det kan sies å være to hoved-læringsdimensjoner i ”den gode stedsutviklingsprosess”, den første bygger på veletablert samarbeid og åpen kommunikasjon, og det andre på de konkrete utviklingstiltak som ”virker”.

Samarbeid og kommunikasjon:

Den felles forståelse og visjon er viktig. Dels i form av bred politisk enighet i kommunen, men også som enighet med det faglige nivået i kommunen; administrasjonen. En bevissthet og bred enighet om at det kreves utvikling og det må tenkes nytt, skaper nye holdninger og forpliktelser som innvirker på handlinger og vilje. Her ble også lederskap nevnt som en viktig faktor for

å drive prosessen. Den lokale medvirkning er viktig for å få bred forankring, folkelig engasjement, kvalitativ innputt og en mer effektiv gjennomføring. Ungdommen spiller i denne sammenheng en unik rolle dels for å få helt andre perspektiver på stedsutvikling og dels for å skape dypere tilhørighet til stedet. Et annet viktig perspektiv er målrettet bruk av regionale ressurser (kapital, kompetanse, informasjon, etc.) I et utviklingsnettverk kan det være helt avgjørende at få tilgang på andre typer ressurser enn de som allerede finnes lokalt.

Konkrete utviklingstiltak:

Her er det for det første et fysisk element i forhold til stedsutvikling som et mer attraktivt sted i fysisk forstand gjennom sentrumsutvikling, attraktive boliger og tomter, etc. Det andre elementet er det mer trivsels rettede; de små suksess historier, de sosiale nettverk, etc. Det tredje elementet er hvordan de forrige kan synliggjøres via omdømmebygging og markedsføring for å vise attraktiviteten og dermed tiltrekke flere innbyggere. Her blir det viktigere å tenke hvilken målgruppe kommunen ser som mottaker for sin satsing og praktiske politikk.

2.2 Hvorfor befolkningsutvikling og attraktivitet

Befolkningsutvikling er kanskje den viktigste indikatoren for om en kommune er attraktiv som bo- og arbeidssted. En økning i folketallet blir sett på som tegn på en positiv utvikling og en nedgang som det motsatte. For de fleste kommunepolitikere er derfor statistikk om befolkningsutvikling et viktig strategisk redskap.

Befolkningsstørrelsen innvirker dels på rammetilskuddet² til kommunen, men også på evnen til å bevare høy kvalitet på kommunale tjenester og markedet for private tjenester. Det kan være vanskelig å sette et absolutt tall hva som er den kritiske massen eller terskelverdien for hvor liten en kommune kan bli før den kommer inn i en negativ selvforsterkende spiral. Christian-sen-utvalget foreslo i 1992 at kommuner burde ha minst 5000 innbyggere. I

² Småkommunetilskuddet gis til kommuner som har færre enn 3.200 innbyggere. For å få småkommunetilskudd må kommunen i tillegg ha en gjennomsnittlig skatteinntekt de siste tre år som er lavere enn 120 prosent av landsgjennomsnittet.

1995 vedtok Stortinget frivillighetslinjen, så formelle terskelverdier eller kritisk masse for en kommune eksisterer ikke formelt.

Hvor kommunen er lokalisert i forhold til større sentra og hvor vanskelig det er å komme til andre kommuner innvirker på kommunestørrelsen, jfr. Utsira som fremdeles en egen kommune med sine 218 innbyggere. I en så liten kommune er det selvsagt vanskelig å ha det samme tjenestetilbudet som i en kommune med 3.000 innbyggere. I små kommuner er det også vanskelig å skape et fagmiljø fordi kommunene ofte bare har en stilling knyttet til en bestemt oppgave. I små kommuner kan det også være vanskelig å finne arbeid til begge i en familie pga. et begrenset arbeidsmarked.

Befolkningsutviklingen bestemmes av nettoflytting og fødselsoverskudd. Et negativt fødselsoverskudd kan kompenseres ved en større nettoinnflytting og en nettoinnflytting kan på sikt gi et positivt fødselsoverskudd. Utfordringen for de fleste små kommuner er imidlertid hvordan de kan tiltrekke seg tilflyttere. I industrialiseringens epoke var det lokalisering av nye bedrifter med mange arbeidsplasser som tiltrakk seg tilflyttere. I dag er det imidlertid ikke så mange bedrifter som kommer utenfra og blir etablert i en kommune. Kommunene må derfor konkurrere med hverandre om å være attraktive for tilflyttere på en eller annen måte, som f.eks. å tilby attraktive tomter, eller å være et godt sted å bo for bestemte typer av mennesker, f.eks. de som liker friluftsliv eller de som ønsker et spesielt kulturtilbud. Eller det kan være at noen har en spesiell tilknytning til et sted. Denne konkurransen mellom kommunene gjør at de må utvikle en profil og vise hvorfor folk bør flytte til denne kommunen.

Utflytting kan skyldes mange forhold, som mangel på arbeid, utdanning eller mistrivsel. Det er vanligvis i to livsfaser folk flytter mest. Det ene er i ungdomsfasen og da som oftest for å ta utdanning og det andre er i forbindelse med etablering av familie. Flyttemotivene for disse to gruppene er forskjellige. Ungdom flytter til større steder, mens barnefamilier kan flytte fra større steder til mindre steder ut hensyn til trygge og gode oppvekstvilkår for barn.

Hvorfor fokus på befolkningsutvikling?

Agderforskning

- Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling
- Innenlands flytting er en viktig indikator for regionens konkurransekraft i forhold til andre regioner.
- Det som trekker innflyttere er enten arbeid eller stedlig attraktivitet og tilknytning
- Det som gjør at folk flytter fra et sted *kan* skyldes:
 - utdanning,
 - mangel på arbeid eller spennende nok arbeid
 - mistriivsel av en eller annen grunn

9

Flytting

Agderforskning

- Det er i to livsfaser det er mest vanlig at flytting skjer:
 - Ungdom (etter endt videregående)
 - Ved familieetablering
- De store byene trekker til seg ungdom (18-28), mens barnefamilier flytter ut av byene.
- Ungdom og barnefamilier har dermed ulike preferanser
- Det som er attraktivt for ungdom er dermed ikke nødvendigvis attraktivt for barnefamilier

10

Hvorfor er stedets attraktivitet blitt viktigere?

- Ideen om det attraktive sted bygger på en konkurranse-logikk
- Hovedideen er at steder som er attraktive kan tiltrekke seg personer med *talent* og *kunnskap*, som kan skape nye arbeidsplasser
- Mangel på arbeidskraft i mange bransjer og mange steder (konkurranse om kunnskap)
- Ideen innebærer en dreining i regionalpolitikken fra fokus på arbeidsplasser til stedets attraktivitet som drivkraft for utvikling, som f.eks. programmet *Attraktive og miljøvennlige tettsteder i distriktene* som ble initiert av Miljøverndepartementet

11

Når vi jobber med attraktivitet og trivsel som strategier for å øke befolkningsvekst, er det nødvendig å reflektere over begrepenes betydning. Hva er egentlig attraktivitet og trivsel?

Attraktivitet og trivsel er helhetlige begreper som handler om hvordan vi opplever et sted. Begge begreper er knyttet til verdier og livssyn for den enkelte, samt våre opplevelser av normer og relasjoner på et sted. Å jobbe med attraktivitet og trivsel er derfor viktig for å tiltrekke nye innbyggere og sørge for at etablerte innbyggere trives og ikke flytter vekk.

Man kan i forhold til praktisk politikk utforming skjelne mellom:

- Attraktivitet som forventningene til et sted, og det er derfor relatert til hvilket omdømme et sted har.
- Trivsel som er relatert til de konkrete erfaringer innbyggere (og fraflyttere) har til stedet, og dermed knyttet til opplevelsene av hverdagen og betingelsene for livet på stedet.

- I tillegg er tilhørighet et begrep som også er knyttet til verdier og relasjoner, og uttrykker stedstilknytting gjennom (lange) positive erfaringer og følelser til et sted.

I praktisk politikk utforming, planlegging og utviklingsarbeid er det viktig å huske på at det ikke bare innebærer fysiske forandringer, men også setter mer abstrakte begreper i spill. Som sagt handler både attraktivitet og trivsel om verdier og livssyn. Det som er attraktivt for noen er kanskje ikke attraktivt for andre.

...ikke uten spenninger? (konflikt)

- Å jobbe med “attraktivitet” kan skape spenninger og uenighet
- Attraktivitet setter ulike verdier, holdninger, tenkemåter og normer i spill (Cruickshank og Lysgaard, 2011)
 - Mellom innbyggene
 - Mellom ulike etablerte “grupper”
 - Mellom kommunens administrasjon og politikere
 - Mellom kommunene i regionen og utenfor regionen
- Konflikter må synliggjøres for å skape konstruktiv dialog - og dermed nok felles vilje til forandring (Karlsen and Larrea 2012)

13

Det er derfor viktig at attraktivitets og trivsels arbeid åpner for ulike typer stemmer og kritiske perspektiver. En viktig oppgave for ”stedsutvikleren” er derfor å jobbe med å etablere arenaer for kommunikasjon mellom kommune, innbyggere og næringsliv. I slike fora er kommunens oppgave bl.a. å garantere at maktforhold balanseres.

2.3 Tendenser i befolkningsutvikling i Setesdal

I 2010 var det vel 6800 innbyggere i Setesdal. Evje og Hornnes kommune er omtrent like stor som de tre andre kommunene til sammen. Evje og Hornnes

har også stor pendling til Kristiansand. Det er sannsynligvis en viss innpendling fra mange av kommunene som ligger i pendlingsområdet til Evje og Hornnes.

Folketallsutviklingen i perioden 1990 til 2010 har for Setesdals vedkommende vært negativ, men både Bykle og Evje og Hornnes har hatt positiv befolkningsutvikling. Det er spesielt perioden etter 2000 som har vært negativ for Setesdal og da spesielt Valle og Bygland. Både fødselsoverskuddet og nettoflyttingen har vært negativ for disse to kommunene. Selv om Bykle fortsatt har både fødselsoverskudd og positiv nettoflytting så er denne svakere enn for perioden 1990 til 2000.

Innbyggertallet i Setesdals kommunene 2010

	2010	Andel
Evje og Hornnes	3397	49,38
Bygland	1223	17,78
Valle	1289	18,74
Bykle	970	14,10
Setesdal	6879	100,00

Endring i folketallet 1990-2010 (Absolutte tall)

	1990	2010	Endring
Evje og Hornnes	3378	3397	19
Bygland	1396	1223	-173
Valle	1430	1289	-141
Bykle	728	970	242
Setesdal	6932	6879	-53

16

Befolkningsutvikling (1)

1990-2009	Fødselsover- skudd	Netto- flytting	Endring i folketall
Evje og Hornnes	72	-44	28
Bygland	-120	-54	-174
Valle	-110	-37	-147
Bykle	59	178	237
Setesdal	-99	43	-56

17

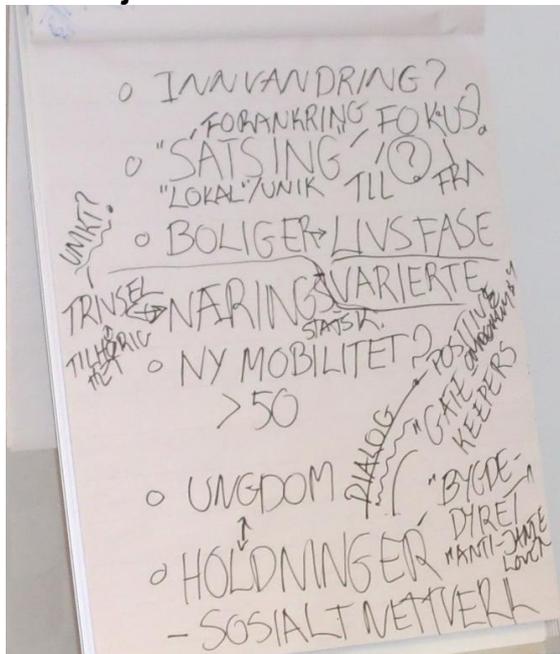
Befolkningsutvikling (2)

1990-1999	Fødselsover-skudd	Netto-flytting	Endring i folketall
Evje og Hornnes	73	-96	-23
Bygland	-62	17	-45
Valle	-68	73	5
Bykle	35	103	138
Setesdal	-22	97	75
2000-2009			
Evje og Hornnes	-1	52	51
Bygland	-58	-71	-129
Valle	-42	-110	-152
Bykle	24	75	99
Setesdal	-77	-54	-131

18

Refleksjoner fra deltakerne

Bilde 2: Refleksjoner fra salen

Presentasjonen uløste en god og spennende diskusjon om befolkningsvekst.

Statistiske undersøkelser på *innvandringstal* og *næringsutvikling*, samt *aldersfordeling* ble etterspurt for å få mer innblikk i regionens dynamikk og attraktivitet (men det er som sagt utenfor dette prosjekts arbeidsområde). Er det for eksempel andre tendenser som gjør seg gjeldene for den eldre generasjon har de andre mobilitetsmønstre nå enn tidligere?

Et annet viktig punkt er *fokus for forandring eller satsing*. Skal tiltakene være fokusert på tilflytting, trivsel eller fraflytting? I alle tilfelle ble det poengtert at det ”unike” i lokal samfunnet kan være en vesentlig drivkraft både for å skape trivsel og tilhørighet og for å igangsette omdømme og utviklingsarbeide.

Utvikling handler ikke bare om å skape begeistring og mobilisering på kort-sikt. Det handler om *langsiktig begeistring* og engasjement for å få kontinuerlig samfunnsutvikling og dynamikk.

I tilknytning til dette ble *holdninger* diskutert. Hvordan kan bygdene jobbe med *Bygdedyret*. I Iveland hadde for eksempel innført en ”anti – Jantelov” for å jobbe med positive holdninger og ”lov til å være annerledes”. Andre mente man skulle være skeptisk til å fokusere på bygdedyret, som på mange måter er tilstede i både store og små samfunn. Det burde kanskje i høyere grad fokuseres på å jobbe direkte med bygdas ”gate keepers”, dvs. nøkkel-personer i lokal samfunnet som er ”meningsdannere” og har uformell makt gjennom sine synspunkter. I den forbindelse ble det fokusert på *dialog* som virkemiddel. Dialog er viktig både mellom ulike grupperinger i lokal samfunnet, mellom kommune og innbyggere og for å få ungdommen involvert. Dialog mellom ulike grupperinger kan også medføre et mer positivt omdømme på langsikt.

Varierte boliger tilpasset ulike *livsfaser* ble nevnt som et viktig og konkret tiltaksområde.

Det ble til sist påpekt at det er viktig at det ligger grundige *analyser bak handlingstiltak*. Det skal både legges vekt på en bevisstgjøringsfase hvor det grundig analyseres hva vi har, hva som er gjort, og hvor vi vil hen.

2.4 Flyttemotiver i Setesdal

Trivsel og attraktivitet er viktige faktorer for befolkningsvekst. Men hva er det som skaper denne trivsel og attraktivitet. Denne undersøkelsen har belyst dette spørsmålet gjennom informasjon fra mange ulike kilder. Dette avsnittet vil presentere våre analyser og funn i forhold til trivsel og attraktivitet sett ut ifra ulike perspektiver og kategorier.

De første to slides presenterer trivsel og forbedring. Disse perspektiver handler dermed om de innbyggere som allerede er i bygda og som ikke skal ”tiltrekkes”. Samtidig er det viktig å poengtere at nettopp trivsel er en avgjørende faktor for å bli boende.

Følgende matrise kombinerer trivsels kategorier og livsperspektiver. Kategoriene viser hvilke faktorer i lokal samfunnet som bidrar til trivsel, dels fra et hverdags-perspektiv og dels fra de rammebetingelser som påvirker livet og lokal samfunnet

Trivsel 				
Kategori/ perspektiv	Natur og friluftsliv	Sosiale	Jobb	Tjenester
Hverdagsliv	<ul style="list-style-type: none"> •Naturen •Tradisjonelt friluftsliv Jakt og fiske Støyl og hytte •“Moderne friluftsliv” Skuter & Sport 	<ul style="list-style-type: none"> •Trygge oppvekstkår •Sosialt bygdeliv •Nære relasjoner 	<ul style="list-style-type: none"> •Utfordrende jobb •Arbeidsmiljø •Gründer muligheter 	<ul style="list-style-type: none"> •Butikker •Kaféer •Møteplasser •Andre servise
Ramme- betingelser	<ul style="list-style-type: none"> •Regulering og planlegging •Forvaltning 	<ul style="list-style-type: none"> •Kultur og forenings-tilbud •Barn og unge tilbud 	<ul style="list-style-type: none"> •Tilrettelegg. •Infrastruktur •Nettverk •Rådgivning •Tilskudd 	<ul style="list-style-type: none"> •Skole/SFO •Barnehage •Eldre •Bredbånd •Infrastruktur

27

Natur og friluftsliv er helt bevisst lagt som den første kategori for å illustrere at dette er en kategori som absolutt alle, både innbyggere, tilflyttere og fraflyttere nevner som den eller en av de viktigste verdier i Setesdal. Heretter følger parallelt faktorer knyttet til det sosiale liv og yrke. Til slutt nevnes tjenester, som absolutt oppleves som viktige, spesielt når de er fraværende eller dårlige.

Et er synspunkter på den nåværende situasjon. Noe helt annet er hvordan potensialet for utvikling anskues. Følgende matrise viser på den ene side forbedringspotensialet sett fra henholdsvis et tilflytter, innbygger og fraflytter perspektiv. På den andre side viser den holdninger til kommunens rolle i arbeidet med å forbedre den nåværende situasjon.

Her er det viktig å understreke at kommunen ikke blir tillagt ansvaret for alt, men at de snarere bør være bedre til å legge til rette for arenaer for nettverk og til å håndtere prosesser. I tillegg er det selvfølgelig helt konkrete oppgaver som tilskrives kommunens ansvarsområde.

Forbedringspotensiale			
Perspektiv/ Utvikling	Tilflytter	Trivsel	Fraflytter
Forbedring	<ul style="list-style-type: none"> •Omdømmebygg. •Synliggjøring av det spesielle i Setesdal •Velkomstpakke - kart, foreningsliv og kom.tjenester 	<ul style="list-style-type: none"> •Uformelle sosiale møteplasser •Åpne sosiale fellesskap •Varierte kulturtilbud •Varierte jobb muligheter •Samarbeide med hyttefolk •Bosteder til alle livsfaser •Gode kommunale tjenester 	<ul style="list-style-type: none"> •Varierte jobb muligheter •Varierte bosteder •Flere "private" tjenester •Åpne sosiale nettverk
Kommune rolle	<ul style="list-style-type: none"> •Kommunisere - Markedsføre •Velkomst •Åpen kultur for innbyggerideer og initiativer 	<ul style="list-style-type: none"> •Kommunale tjenester •Politiker visjoner •Innbygger involvering •Personlig & faglig utvikling i off. Sektor •Jobbutvikling i samarbeid med næringsaktører •Bostedsutvikling 	<ul style="list-style-type: none"> •Åpen for nye tanker •Utfordre etablerte interesser/makt •Større satsing på innbyggene •Bedre støtte og rådgivning til bedrifter

De to neste matriser vender fokuset mot tilflytting og fraflytting. Matrisene kombinerer analysebegrepene som vi introduserte i begynnelsen; motiver, spesifikke faktorer og generelle faktorer. Basert på disse har vi da innsirklet ulike idealtyper i forhold til flyttemotiver. Det er klart at disse idealtyper er mer eller mindre gjeldene avhengig av hvilken kommune vi prater om. Å lage en analyse av flyttemotiver i hver enkelt kommune ville gi tydeligere svar, men det er utenfor dette prosjekts formål.

Matrisene er oppbygd med en ”plattform” av generelle faktorer som preger flytte faktorer. Disse ses dels i annen litteratur om flyttemotiver og dels finnes de igjen i vårt data materiale. Neste lag består av spesifikke faktorer, dvs. faktorer som vi finner spesielt i vårt datamateriale. Disse spesifikke faktorer er så kombinert med de identifiserte motiver hos våre intervju personer. Gjennom en analyse av disse kombinasjoner har vi trukket ut visse idealtyper av til- og fraflyttere.

4 «Idealtyper» av fraflyttere 				
Idealer/ Forhold	Livstil	Ungdom	Jobb/ Gründer	Mistrivsel
Motiv og verdi (Drømmen om...)	•Urbane •For langt vekk fra stor by	•Utdannelse •"se verden"	•Jobb mulighet •Mangelfullt arbeidstilbud	•Trangt sosialt nettverk •Føler seg ikke til rette
Spesifikke faktorer	•Få «private» tjenester •Få kultur og fritidstilbud	•Nye muligheter •Jobb & utvikling	•Tynt «faglig» nettverk •Vanskelig å kommunisere og realisere nye ideer	•Maktgruppering •«Bygdedyret»
Generelle faktorer	Jobb muligheter - Avstand til «urbane» tjenester - Få tilbud til voksne - Få folk			

30

”Livsstils”-fraflytteren er motivert av å komme nærmere det ”urbane” med alle dets tilbud og tjenester. Bygden oppleves som langt vekk fra alt og uten muligheter for personlig utvikling.

Ungdoms-fraflytteren er på jakt etter nye utfordringer, og er i en livsfase hvor utdanning og utvikling står i fokus og hvor disse ikke kan tilfredsstilles i bygden.

Jobb eller gründer-fraflytteren har ofte fått tilbudt jobb en annen plass og mener det er for få jobb utfordringer i bygda. Ofte finner de at det faglige nettverk i bygden er for tynt, og de føler ikke har fått respons på deres ideer og tanker.

Mistrivsels-fraflytteren er nok den bredeste – og viktigste kategori. Dette er folk som ofte har vært livsstils-tilflyttere, men som av ulike grunner ikke har følt seg til rette i bygda. Det kan være alt fra manglene sosialt nettverk, manglene aksept av livssyn, manglene støtte i familieliv, samlivsbrudd, etc. Flere av disse føler også at sterke maktgrupperinger i bygdene dominerer normer og relasjoner i bygden, som gjør det vanskelig å skape forandring.

Tilflytter-idealtypene er konstruert på samme måte som for fraflyttere, men det har resultert i litt andre kategorier.

4 «Idealtyper» av tilflyttere 				
Idealer- /forhold	Livstil	Tilhørighet	Jobb	«Periode»
Motiv og verdi (drømmen om...)	•Naturen •Bygdelivet	•Tilknytning •Familiebånd •Sosiale relasjoner	•Jobb mulighet	•Personlig-utvikling
Spesifikke faktorer	•Trad.friluftsliv •Sportsliv •Ro og fred •Attraktive bosteder	•Kultur & tradisjon •Familieforandring •Odel	•Utfordrende jobb •Gründer muligheter	•«Prøve noe annerledes» •Jobb •Friluftsliv •Økonomi
Generelle faktorer	- Jobb - Natur & Bygd - Kommunale tjenester - Oppvekstkår - Sosiale relasjoner - Økonomiske goder			

Livsstils-tilflytteren flytter til regionen pga. verdier knyttet til enten naturen eller bygdelivet spesielt eller en kombinasjon av begge. Kategorien inkluderer altså både livsstils retninger som er knyttet til drømmen om den idylliske bygd og de nære sosiale relasjoner, og som er knyttet til det moderne eller tradisjonelle friluftsliv.

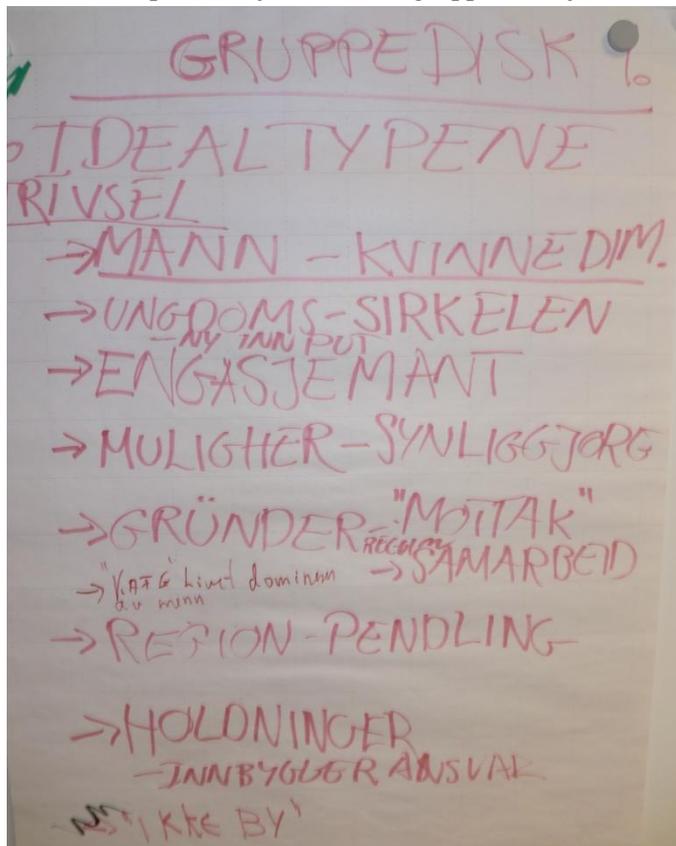
Tilhørighets-tilflytteren flytter til regionen pga. tilknytning til området. Denne tilknytning kan være basert på ulike bånd; det kan være Setesdøler som flytter ”hjem”, det kan være flytting til en kjæreste. Men det kan også være en hytte- setesdøl som velger å bli fastboende. Denne gruppe setter ofte nett-opp pris på de Setesdal som unik kultur og på de nære sosiale relasjoner.

Jobb-tilflytteren har fått tilbudt et jobb han ikke kan avslå eller ser en gründermulighet (for eksempel i reiselivet) han ikke kan slippe. Her legges også vekt på unike kvaliteter i Setesdal men forbundet med jobbsituasjonen. Det kan typisk være innenfor reiseliv eller jobb som er knyttet til kultur eller natur.

”Periode”-tilflytteren er på et planlagt og tidsbestemt eventyr. Denne gruppe av tilflyttere har en klar mening om hvorfor de flytter opp til Setesdal og det er oftest knyttet til personlig utvikling på den ene eller andre måten. Det kan enten være i jobb sammenheng eller i naturopplevelses sammenheng, eller bare for å prøve noe annerledes.

Refleksjoner fra deltakerne:

Etter denne presentasjon hadde vi gruppediskusjoner om idealtypene.

Bilde 3: Refleksjoner fra salen

Det ble påpekt at *kjønnsdimensjonen* i flyttemønstrene hadde vært interessant å gripe tak i. Hvem bestemmer og hvilke preferanser vektlegges i valgene. Det ble også diskutert at *ungdomssirkelen* er viktig å gripe tak i; at ungdommen kan gi ny input til utvikling som igjen kan skape større tilhørighet og attraktivitet. *Engasjement* ble også diskutert som avgjørende for omdømmebygging og utviklingsarbeid. Her ble både pekt på engasjement blant inn-

byggere, men også blant politikere og administrasjonen. Synliggjøring av *muligheter* for innbyggere og tilflyttere er viktig for at skape et slikt engasjement – og åpne for utvikling.

Holdninger ble diskutert på flere plan fordi de påvirker både omdømme arbeid og trivsel. Det er viktig at innbyggere og kommune blir mer bevisste på hvilke holdninger de signaliserer. Det er hver enkelts ansvar – og selvfølgelig også kommunen som institusjon – å jobbe mot en mer åpen kultur i bygda og regionen. Det er både viktig for at tilflyttere skal finne seg til rette og for at det ikke oppstår mistriivsel blant innbyggene.

Sysselsetting er et kjernepunkt for å gi et økonomisk grunnlag for bosetting. Det ble diskutert to ulike områder i forhold til dette. Det bør være et bedre regionalt samarbeide både på tvers av kommunene og med de større regionale sentra for å bedre *gründermuligheter*. Et slikt samarbeide er avgjørende i forhold til faglig nettverk, kompetanse rådgivning og oppstartsmidler. Et annet punkt var å være flinkere til å markedsføre regionen som ”et arbeidsmarked” for derved å få en større pulje av relevante jobbs innen for en rimlig pendlingsavstand.

2.5 Strategi og Tiltak

Denne undersøkelsen har i tillegg til befolkningsutvikling, og flyttemotiver også sett på hva innbyggere, tilflyttere og fraflyttere mener er viktige tiltak for å øke tilflytting, forbedre trivsel og redusere fraflytting. Følgende avsnitt vil presentere hvilke tiltaksområder som intervjupersonene, og andre kilder, mener bør ivaretas av kommunene.

Tiltak for *tilflytting*

- Omdømmebygging og synliggjøring
 - Kultur og tradisjon
 - Naturopplevelse og fritid
- Bolig
 - Differensierte boliger
 - “Attraktive” tomter/gårdsbruk
- Jobb
 - Formidling av jobb
 - Rådgivning/nettverk til gründere
- Ungdom
 - Identitet og tilknytning til stedet
 - Innflytelse gjennom dialog

35

Tiltak for *trivsel og utvikling*

- Langsiktige visioner for Setesdal
 - Identitetsbevissthet og refleksjon
 - Kollektive og individuelle verdier
 - Felles innbygger- og kommunevisjon?
- Innbygger involvering og medvirkning
 - Bedre kommunal kompetanse på prosess
 - Tilrettelegge for samspill mellom innbyggere, næring og kommune
 - Støtte til innbygger initierte prosjekter (Kommunen ikke finne opp - men støtte opp)
 - Åpen kommunekultur vs. “system barrierer”

36

Tiltak for trivsel og utvikling

- Naturressursbruk
 - Lokal bevissthet og tilknytning (ungdom, tilflyttere, hyttefolk,)
 - Øke (faglig) lokal kompetanse for utvikling og forvaltning
 - Utfordre etablerte økonomiske interesser i hyttebygging
- Sysselsetting
 - Rammevilkår
 - Infrastruktur
 - Nettverks-tilrettelegger
 - Rådgivning

37

2.6 Gruppearbeid

Deltakene ble delt inn i tre grupper på tvers av kommuner og fag. Hver gruppe fikk hver sin oppgave. Som opptakt til gruppearbeidet ble presentert viktige elementer i en utviklingsprosess presentert. Videre ble ideen om å koble kunnskap og handling trukket frem for å vise hvordan gruppearbeidet kunne basere seg på den presenterte kunnskap i deres diskusjoner om tiltak.

Bevisstgjøring: Formål og prosess

Visjonær og “utopisk”

- Hva vil vi?

Praktisk og konkret

- Hvordan jobbe med tilflytting og trivsel?
- Hvordan samarbeide mellom kommunene?
- Hvordan samarbeide med innbyggene og private aktører?

Kritisk og refleksiv:

- Hvorfor gjør vi som vi gjør?
- Kan vi gjøre det annerledes?
- Er det uforutsette verdikonflikter?

39

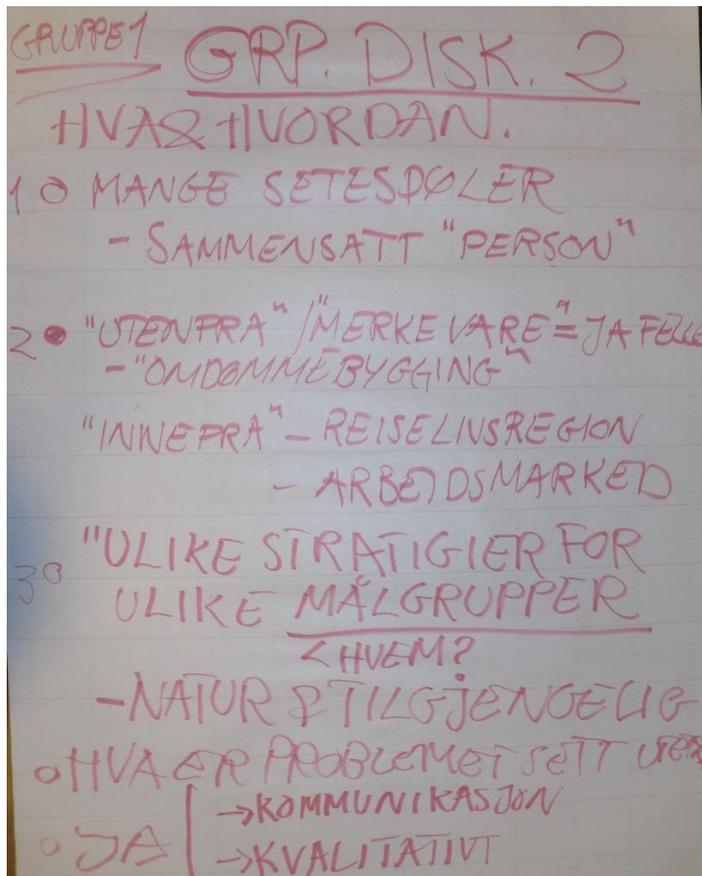

Bilde 4: Gruppearbeid

Gruppe 1:

Visjoner og utopier for Setesdal: Tiltak for attraktivitet og omdømmebygging

1. Finnes det en Setesdøl?
2. Kan det bygges en felles identitet og kultur for hele Setesdal? (hvorfor/hvorfor ikke)
3. Identifiser tiltak for attraktivitet og omdømmebygging?
4. Kan dette skape verdikonflikter?

Bilde 5: Arbeidsnotat Gruppe 1

- Finnes det en setesdøl- ja, i en hver grend. Det er en sammensatt person

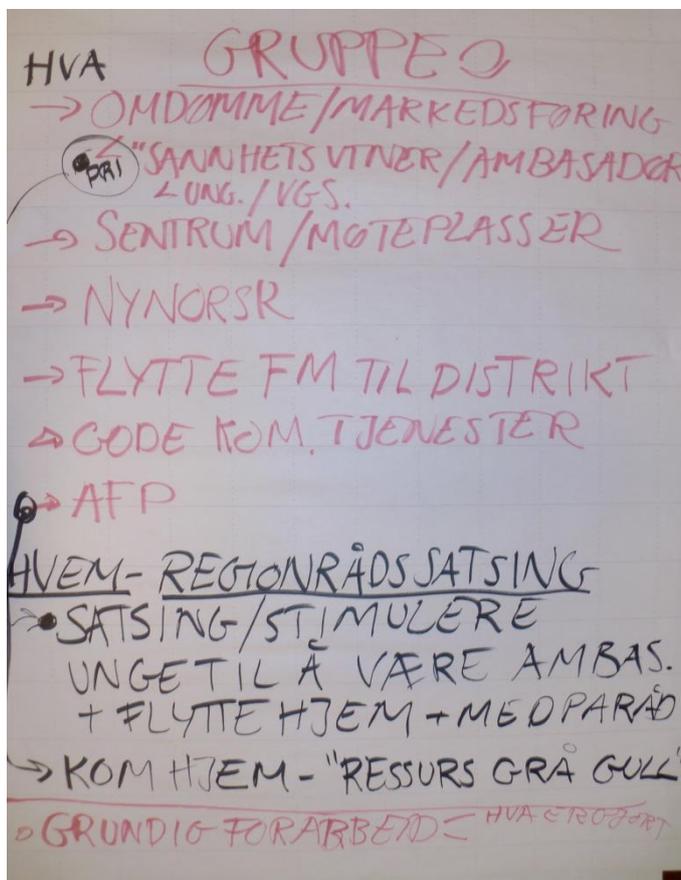
Fra gruppearbeidet

- Kan det bygges en felles identitet – Ja, sett utenfra som en felles ”merkevare” – dvs. omdømmebygging. Innenfra kan det bygges som felles arbeidsmarkedsregion og reiselivsregion
- Omdømmebygging er avhengig av hvilke arenaer en snakker om. Det er ulike strategier for ulike målgrupper. Hvilke målgrupper tar en utgangspunkt i. Hvem en tror kan bli værende? Natur og tilgjengelighet er viktig i den sammenheng.
- Hva er problemet sett utefra? Hvilke arena er vi dårligst på? Hvor oppfattes vi som minst attraktive? Det er grobunn for konflikter hvis en bare går inn på målgrupper. Hvor er vi i forhold til omdømmebygging? Målgruppene vet ikke noe om Setesdal og hva regionen kan levere.
- Vi jobbe på to områder: 1. Kommunikasjon og 2. Kvalitet.

Gruppe 2:

Hvordan kan regionen/kommunen blir bedre til å jobbe med tilflytting?

1. ”Idédugnad”: Tiltak for tilflytting
2. Prioriter mellom tiltak som kan iverksettes umiddelbart og på langsikt
3. Hva kreves for å iverksette tiltakene? (kompetanse og ressurser)
4. Hvem skal iverksette tiltakene?

Arbeidsnotat Gruppe 2

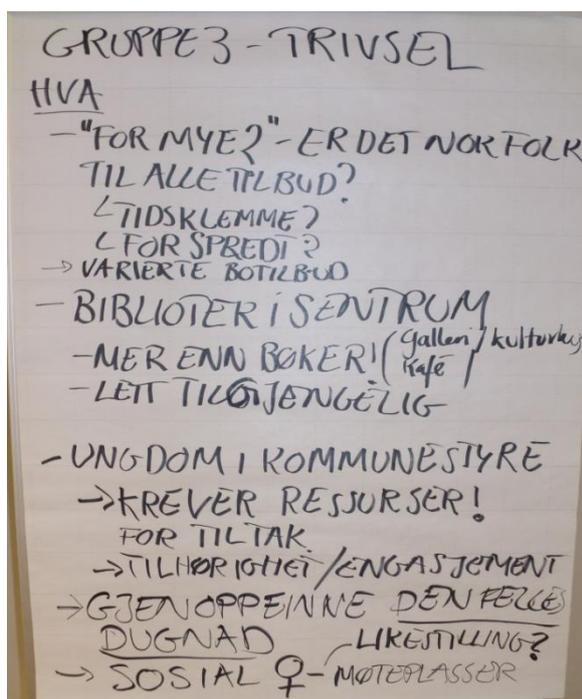
- Det er viktig å jobbe med omdømme og markedsføring for å øke tilflytting. Ulike tiltak:
 - Bruke "Sannhetsvitner" og ambassadører, dvs. unge setesdøler som flytter ut, andre unge som har vert på videregående en periode og andre som har bodd i regionen en periode.
 - Sentrumsutvikling og flere sosiale møteplasser.
 - Nynorsk må ses som attraktivt.
 - Vi burde flytte deler av fylkesmannsembedet til distriktet.
 - Vi må holde fast i å ha gode kommunale tjenester.
 - Lokke AFP befolkningen hjem.
- Hva kreves? Vi mener dette bør være en regional satsing i regionrådsregi. Vi vil stase på følgende:

- Ungdom: De unge skal ha sterk tilhørighet og det kan brukes en "gule-rot" for at de kan være gode ambassadører for området, og selv har lyst til å flytte hjem igjen. De unge må være med på råd i utviklingen av kommunen.
- "Det grå gull" AFP befolkningen skal få lov å flytte hjem. De har mange ressurser som vi kan bruke.
- Satsingen skal bygges på et grundig forarbeid og analyse: hva er allerede gjort – hva kan en gjøre annerledes?

Gruppe 3:

Hvordan kan regionen/kommunen blir bedre til å jobbe med trivsel?

1. "Idédugnad": Tiltak for trivsel
2. Prioriter mellom tiltak som kan iverksettes umiddelbart og på langsikt
3. Hva kreves for å iverksette tiltakene? (kompetanse og ressurser)
4. Hvem skal iverksette tiltakene?

Arbeidsnotat gruppe 3

- Tiltak for trivsel: har vi overhodet nok folk til alle de tilbud vi har i dag? Folk har en tidsklemme allerede, og vi bor kanskje for spredt?
- Konkrete ideer til tiltak:
 - Varierte bolig tilbud. Det må være boliger til alle livsfaser; fra ungdom til eldre.
 - Bibliotek i sentrum som har mer enn bare bøker (galleri, kulturhus, kafé) og som er lett tilgjengelig.
 - Ungdom i kommunestyret. Men det krever at de også får noen ressurser, de må tas på alvor, og må få lov å gjennomføre noen av de tiltak de ønsker. Det vil skape engasjement og tilhørighet.
 - Gjenoppfinne den felles dugnad – og pleie den som allerede er her. Den er viktig for trivsel og en treffer folk en ellers ikke treffer.
 - Sosiale møteplasser for damer når mannfolkene er på jobb er det mulig? Er det kanskje et likestillingsproblem. Har kvinnene tid til å sitte på kafé? Kvinnene har ikke tid til å møtes fordi de er i jobb innenfor off. sektor og må hente og bringe barn. Kvinnene har ikke tid til å bruke møteplassene. Kafé livet er dominert av menn. Derfor må det organiseres?

3 Tilrådning

Tilrådingen er basert på flyttemotivundersøkelsen, dialogseminaret, samt diskusjoner i referansegruppen. Tilrådingen hviler på en forutsetning om at det på kommunalt nivå må jobbes målrettet med å konkretisere *Regional Utviklingsplan for Setesdal 2020* og integrere dette i kommunens daglige virksomhet, jfr. de nye forskriftene i Plan og Bygningsloven om kommunale planstrategier fra 2012. Arbeidet med konkretisering av felles handlingsplan for folketallsutvikling og rekruttering bør settes i gang høsten 2011.

Det er også viktig at det regionale samarbeidet i Setesdal bidrar til å bygge nettverk til eksterne aktører som har relevant kompetanse og ressurser samtidig som det gode regionale samarbeidet i regionen fortsetter. I forbindelse med utforming av tiltak er det viktig å tenke både kortsiktige tiltak, som viser at det er skjer noe, samtidig som langsiktige tiltak planlegges.

Prosjektet Kompetanse på vegen og CV-databasen bør settes inn en sammenheng med tiltaket ovenfor. Prosjektledelsen kan trolig også påta seg en rolle for ev. andre og flere fellestiltak for ekstern markedsføring/rekrutteringsarbeid.

Undersøkelsen viser at natur og friluftsliv er den viktigste verdien for både tilflyttere og fraflyttere. Deretter kommer faktorer knyttet til det sosiale liv og yrke. Til slutt nevnes tjenester, som absolutt oppleves som viktige, spesielt når de er fraværende eller dårlige. Tabellen nedenfor viser forbedringspotensialet for kommunene.

Forbedringspotensialet			
Perspektiv/ Utvikling	Tilflytter	Trivsel	Fraflytter
Forbedring	<ul style="list-style-type: none"> •Omdømmebygg. •Synliggjøring av det spesielle i Setesdal •Velkomstpakke - kart, foreningsliv og kommunale tjenester 	<ul style="list-style-type: none"> •Uformelle sosiale møteplasser •Åpne sosiale fellesskap •Varierte kulturtilbud •Varierte jobb muligheter •Samarbeide med hyttefolk •Bosteder til alle livsfaser •Gode kommunale tjenester 	<ul style="list-style-type: none"> •Varierte jobb muligheter •Varierte bosteder •Flere "private" tjenester •Åpne sosiale nettverk
Kommunens rolle	<ul style="list-style-type: none"> •Kommunisere - Markedsføre •Velkomst •Åpen kultur for innbyggerideer og initiativer 	<ul style="list-style-type: none"> •Kommunale tjenester •Politiker visjoner •Innbygger involvering •Personlig og faglig utvikling i off. sektor •Jobbutvikling i samarbeid med næringsaktører •Bostedsutvikling 	<ul style="list-style-type: none"> •Åpen for nye tanker •Utfordre etablerte interesser/makt •Større satsing på innbyggene •Bedre støtte og rådgivning til bedrifter

28

Med bakgrunn i analysen og diskusjonen på seminaret foreslår styringsgruppen at det iverksettes et prosjekt med arbeidstittel: *kunnskap og erfaring for økt trivsel og attraktivitet i Setesdal*. Formålet med prosjektet er å redusere fraflytting ved å øke trivselen generelt og tiltak mot spesifikke mistrivselmønstre. Prosjektet vil også jobbe med aspekter av attraktivitet og konkrete tiltak med tanke på langsiktig omdømmebygging for å øke tilflytting. Kommunene skal gjennom prosessen konkretisere og gjennomføre tiltak for trivsel og attraktivitet. Hovedmålene for prosjektet er å øke befolkningsveksten og utvikle attraktive lokalsamfunn i Setesdals regionen. Styringsgruppen anbefaler at det igangsettes en prosess i samarbeid med kommunen – jf. bolystøknad i regi av Agderforskning – under forutsetning av finansiering. Kommunene utfordres også til å konkretisere egne mål som underlag for felles tiltak og strategiarbeid.

Styringsgruppen ser det også som viktig at en konkretiserer møteplasser og arenaer for primære målgrupper for til- / tilbakeflytting, for eksempel yngre mennesker i etableringsfase – etter utdanning. En ide kan være å arrangere et årlig "Bolyst-seminar" i Setesdal for aldersgruppen 25-35

Referanser

Paaby, K., Slåtten, O. V., & Vasstrøm, M. (27-5-2010a).

Verkstedsprotokoll: Framtidsverksted Bygland 19. og 20. Mai - Det gode liv for mennesker og villrein - nå og i framtiden.

Ref Type: Unpublished Work

Paaby, K., Slåtten, O. V., & Vasstrøm, M. (10-6-2010b).

Verkstedsprotokoll: Framtidsverksted Bykle 31. mai og 1. Juni - Det gode liv for mennesker og villrein - nå og i framtiden.

Ref Type: Unpublished Work

Paaby, K., Slåtten, O. V., & Vasstrøm, M. (14-6-2010c).

Verkstedsprotokoll: Framtidsverksted Valle 3. Juni 2010 - Det gode liv for mennesker og villrein - nå og i framtiden.

Ref Type: Unpublished Work

Fou informasjon

Tittel: Flyttemotiver i Setesdal – kunnskap og handling

Prosjektnr:

Oppdragets tittel: Flyttemotivundersøkelse i Setesdal

Prosjektleder: James Karlsen

Forfattere: James Karlsen og Mikaela Vasstrøm

Oppdragsgiver: Aust-Agder Fylkeskommune og Setesdals Regionråd

Rapport type: Prosjekt rapport

Rapport nr: 02-2011

ISSN-nummer: 0808 - 5544

Tilgjengelighet til rapporten

4 emneord: Flyttemotiver, idealtyper, dialogseminar, praktisk politikk,

Sammendrag

Formålet med rapporten er å analysere motiver for flytting til og fra Setesdal og fremme forslag på tiltak som kan øke attraktivitet og trivsel i regionen. Statistikk for inn og utflytting og motiver for flytting ble presentert for aktører i regionen på et seminar 5. april 2011. Seminaret var lagt opp som et dialogseminar der aktørene drøftet funnene fra analysen og kom med forslag på mulige tiltak for å gjøre noe med situasjonen. Med bakgrunn i analysen og diskusjonen på seminaret har styringsgruppen for prosjektet foreslått et tiltak for oppfølging med arbeidstittel *kunnskap og erfaring for økt trivsel og attraktivitet i Setesdal*.